

Anders Natmands Koglerier.

Et Tidsbillede fra det 18. Aarhundrede.

Ved HENR. LAURSEN.

Amtmand Birchenbusch i Thisted udstedte i 1718 i Henh. til allernaadigst kongl. Befaling af 21. Juni Forbud mod, at nogen brugte, antog eller fæstede paa deres Gods nogen Rakker, Natmand, Skorstensfejer, eller dertil lod sig bruge. Man maatte være benøjet med de trende Personer: Morten Larsen i Sjørring, Christen Svenske i Randrup ved Vestervig og Christen Stefensen i Møllerup paa Mors.

Morten Larsens Søn *Anders Mortensen* i Hassing arvede Bestillingen efter Faderen. Der forlyder kun lidt om, hvorledes han varetog sit Embede, men saa meget des mere om de ukristelige Gerninger han øvede i Ledtog med *Jens Jensen Møller* af Hassing, en Person af tvivlsomt Rygte. De drev først deres Kunster i Thy, men da Jorden her begyndte at brænde under deres Fødder, forlagde de deres Virksomhed til Mors, hvor de fortsatte navnlig med Tyveri og Genvisning. Inden længe blev de imidlertid anholdt og efter Forhør sendt tilbage til deres Hjemsted, for at deres Skarnskunster ved Retten her kunde blive oplyste og straffede efter Fortjeneste.

Den 9. Juli 1735 blev de indsat i Arrest i Sognefoged Niels Damsgaard's Hus i Hassing. Den 29. om Aftenen i Mørkningen slap Anders Natmand fra Vagten og undløb, men samme Aften fandt tre Visby Mænd ham liggende i en Rugager paa Visby Mark vesten for Tremhøje og førte ham tilbage til Arresten i Hassing igen.

Den 4. August begyndte Vidneforhøret. Som Vidner var indstævnet samtlige Hassing og Villerslev Sognes Beboere, Børn og Tjenestefolk, for saa vidt de ikke sorterede under Ørum Birk, og endvidere 30 Personer fra omliggende Sogne.

Niels Christensen Rafn af Villerslev aflagde sin Ed at ville sige Sandheden og intet dølge og vidnede derpaa saaledes: Forleden Sommer 1734 noget efter Sankthansdag blev der fra Madame Goische i Villerslev om Nattetide bortstjaalet noget bleget Traad og noget mere Lintøj, som laa i Haven udenfor hendes Stuevindue, samt nogle Aal, som var hængt op for at tørres, og samme Nat blev bortstjaalet Vidnets Kones Særk, som laa udenfor hendes Stuevindue. En otte Dages Tid derefter havde Vidnet været borte, og da han var hjemkommen, kom Madame Goische til ham og sagde, at Peder Poulsens Kone Maren Bach havde sagt til hende: Jeg haver hørt, der skal være noget bortstjaalet fra Eder, men dersom Madame Goische forlangede at faa det igen, da muligt det kunde lade sig gøre. Og Mad. Goische begærede nu af Vidnet, at han paa hendes Vegne vilde være tilstede Fredag Aften hos Peder Poulsens, hvor det var lovet hende, at hendes stjaalne Tøj skulde blive tilbageleveret. Det lovede han og kom om Aftenen omtrent Kl. 10; en Times Tid efter kom Anders Mortensen Natmand, og igen efter en Times Tid hørtes der noget, som dommerede ligesom en, der kom rendende paa en Hest, og da Vidnet og Natmanden gik til Døren, saa han lidt sønden for Huset

et Menneske, som efter hans Tykke var i hvide Klæder, ride paa et Bæst. Da det var passeret, sagde Anders Natmand: Ja vil du ikke give det fra dig i Aften, skal jeg love dig for, du skal komme til at levere det i Morgen Aften! Straks efter gik Vidnet hjem, og næste Aften mødte han igen til Peder Poulsens. Noget ud paa Aftenen kom Natmanden, og en Times Tid efter gik de udenfor Døren. Da de havde siddet nogen Stund, kom der en rendende paa et sortbrun Bæst, han syntes at være en Karlsperson og ikke at være i andre Klæder end sin Skjorte og en Nathue paa Hovedet. I sin højre Haand havde han det stjaalne Lintøj og Traad og slog det tilbage fra sig uden at mæle et Ord og rendte straks Sønder paa fra dem. Ved den Tid sagde Natmanden: Ha ha, bette Kaal, kom du nu, Skam skal du faa! Vidnet tog saa det stjaalne Tøj med sig hjem og leverede det til Mad. Goische, der næste Dag leverede ham 2 Sletdaler, som han igen efter hendes Begæring leverede Natmanden.

Madame Goische¹⁾ beklagede sig senere i et Indlæg til Retten over, at hun ved Niels Rafns urigtige Fremstilling var bleven indblandet i den skidne Sag om Anders Natmands Bedragerier og formente Koglerier, som hun dengang intet havde vidst om, hun vidste ikke, at det var ham, der stod bag ved baade Tyveriet og Igenvisningen, heller ikke, at det var ham, der fik de to Sletdaler.

Dernæst fremstod *Olluf Ollufsen* af Gammelby i Grurup, som efter aflagt Ed vidnede, at forgangen Aar ved denne Aarsens Tid blev det ham foresagt, at Anders Mortensen Natmand af Hassing kunde med Igenvisning og fly Folk Raad, saa deres Høvder ikke skulde blive forgjorte, eller om de var forgjorte, skaffe Raad derfor, og da han ved samme Tid var saa uheldig, at nogle Høvder var døde for ham, og andre lavede sig til, rejste han i sin Enfoldighed til Natmanden i Hassing og talte med ham derom. Nogle Dage efter kom Natmanden til ham i hans Hus, og han sagde da, at han vidste ikke, hvad Koen fejlede, uden der maatte være sat en Djævel ind udi hendes Yver, han kunde ikke hjælpe Koen, men han kunde nok lade ham se den, der havde forgjort den, og vilde han for saadan Kunst have ikke ringere end en Rigsdaler, som Vidnet ogsaa lovede at ville give ham. Da der var gaaet tre Uger, rejste han til Natmanden og spurgte ham, hvi han ikke kom efter sit Løfte, hvortil Natmanden svarede, at han turde ikke for Præsten, thi det var kommen i Ord, at han havde været til Jørgen Skyttes og kommet en til at gaa dertil, som havde forhekset ham, og Christoffer i Vibestoft havde ladet Jørgen Skytte beskikke derfor²⁾. Saa gik Vidnet bort med det Svar og var i Tanke ej videre at

¹⁾ Bodil Margrete Rosenstand, Enke efter Provst Peder Goische i Vestervig, boede efter Mandens Død 1722 mange Aar i Nørgaard i Villerslev og døde der 92 Aar gammel 1773.

²⁾ sendt Beskikkelsesmænd til ham for vidnefast at tage hans Erklæring om, hvad der var passeret.

have dermed at gøre, men noget efter faldt hans Ærinde i anden Tilfælde til Hassing, og han talte da med Natmanden, som sagde, han vilde komme til Vidnet en Aften, hvilket ogsaa skete, og da han var kommen ind, lukkede han Døren og satte en Pind for. Lidt efter kom der en og slog stærkt paa Døren, Natmanden sprang straks til Døren og spurgte: Hvem er ved Døren? Den udenfor svarede: En stakkels Kone fra Hørdum. Hvad vil I? spurgte Natmanden. Hun svarede, hun vilde tale ved Manden, hun havde forhekset hans Creter. Saa lukkede Natmanden den øverste Dør op, og Vidnet spurgte, hvi hun havde gjort det, hun svarede, at hun var købt dertil af hans egne Paarørende, som boede Nordost for Hassing Kirke. Saa spurgte Natmanden, hvornaar Koen fik det, hun gav til Svar, at det var Sankthansaften, hvortil Natmanden sagde: Saa har I været til Vækild³), I Stakler, ja Svovl og Tjære skulde være eders Vækild! Natmanden spurgte videre, om hun vilde gøre Vidnet mere Skade, dertil blev svaret, at der vel var lovet ham mere Skade, men hun vilde ikke gøre det. Saa sagde Natmanden til Vidnet, at han skulde give hende det til, hvortil han svarede ja. Derpaa sagde Natmanden til dette Menneske: Far Fanden i Vold! og dermed fo'r hun bort. Da de var kommen ind i Stuen igen, sagde Vidnet: Nu er jeg lige klog, saasom jeg ikke fik at vide, hvem det var af Hørdum, og der er mange Folk. Kendte I hende ikke? sagde Natmanden. Vidnet svarede: Nej, for det var nu ikke Olle Boyers Kone. Jo, sagde Natmanden og svor derpaa. Vidnet sagde derefter til Natmanden, at eftersom de nu havde truet med at ville gøre ham mere Skade, saa fik han at skaffe Raad derfor, hvad Natmanden ogsaa lovede. Endnu forklarede Vidnet, at Anders Natmand havde kommet ham til at tro, at onde Mennesker havde taget Goden af hans Jord, da Vidnet havde fortalt ham, at hans Avling havde været meget slet, siden han kom til sin iboende Gaard. Natmanden sagde, at der havde været tre om at gøre det, nemlig forommeldte Kone af Hørdum, Edel Svalgaard og Mads Mullis Kone af Skyum. For at skaffe Raad for dette gav Vidnet ham 2 Sletdaler.

Videre fremkom *Poul Nielsen Svankier* af Hvidbjerg v. Aa, som vidnede med Ed efter Loven, at forgangen Aar 1734 var Anders Natmand hos ham og tog Huden af en Ko, som var død for ham, og tilforn havde han ogsaa taget Huden af andre hans Høvder, som var døde. Da sagde Natmanden til ham: Hvordan er det fat, der dør saa mange gode Høvder for Eder. Vidnet svarede, han vidste det ikke. Natmanden sagde da, at han nok kunde fly ham Raad derfor, om han vilde tie det, hvad Vidnet lovede. Han spurgte saa Natmanden, hvor meget han vilde have derfor, han svarede 4 Sletdaler, hvilket Vidnet tilstod at ville give ham med det Vilkaar, at han vilde lade ham se hans Skademand, men Natmanden sagde, at skulde han gøre det, vilde han have 4 Rigsdaler. De blev saa akkorderet om 5 Sletdaler⁴). Vidnet vilde haft det gjort om Dagen, hvilket Natmanden ikke vilde, idet han foregav, at han turde ikke, saasom der var Straf derfor. Noget efter blev der atter en Ko syg for ham, og han gik til Natmanden om Hjælp for den og spurgte ham da, hvi han ikke var

kommen til ham efter Løfte. Han fik til Svar, at han turde ikke, fordi der var saa mange Folk i Gaarden. Han lovede dog at komme og kom ogsaa en Aften og gik ind i Vidnets Kjørshus og hen til den syge Ko, tog en Bog af Størrelse som en Evangeliebog indsvøbt i Læder op af sin Lomme og krydsede paa Koen saaledes, at han tog fat paa hendes Mule og strøg med Haanden derfra op imellem hendes Horn og langs ud med hendes Ryg til hendes Haleende, dernæst begyndte han ved den ene fremmeste Fod og strøg lige op med Benet og tværs over til den anden Fod, og ligeledes gjorde han bag over Koen. Desimidlertid stod Vidnet med hans Bog i sin Haand og saa udi den i Tanke, han vilde se, om han kunde læse noget i den, men han kunde ikke forstaa eller læse i den, skønt han dog ellers kunde læse Prent, men hvad Sprog det var, vidste han ikke. Da Natmanden havde gjort som ommeldt, sagde han: Nu skal jeg love Eder, at Eders Ko inden ni Dage skal blive bedre, hvilket ogsaa skete, og Koen er endnu i Live. Bogen leverede han igen til Natmanden, og de gik derpaa til den Dør, hvor Mennesket efter Natmandens Sigelse skulde komme, og der læste Natmanden atter i samme Bog. Lidt efter blev der banket paa Døren, men ikke opladt, atter blev der banket, og ejheller opladt, men da der tredie Gang blev banket, gik Vidnet til Døren og oplukkede den, og da stod der udenfor et Menneske i Kvindeklæder, hvoraf han husker en halvslidt blaa Trøje, et Skørt over Skuldrene og et Par brune Hoser, som Tærne sad ud af, om Hovedet havde hun tvende hvide Klæder, et for Munden og et for Panden. Han spurgte, hvad hun vilde, og fik til Svar, hun vilde bekende den Skade, hun havde gjort ham, at hun havde taget Livet af trende Høvder for ham, en Plag i Fjor og en i Aar og en Ko, og den anden Ko skulde have været med. Han spurgte hende, hvorfor det ikke var sket, dertil blev svaret: Det har han faaet Raad for, som staar hos Eder, for hans Ord var kraftigere end mine. Og da han vilde have at vide, hvorfor hun havde gjort det, gav hun til Svar, at hans Naboer, som boede vesten derfra, havde kommet hende dertil. Og da dette Menneske saa vilde gaa bort, sagde Natmanden: Gaa Fanden i Vold, og kommer du paa saadan Trolderi mere, skal jeg handle og lave det saadan med dig, at du aldrig mere skal gøre Folks Høvder Skade!

Om Bogen, han havde brugt hos Poul Svankiers, gav Anders Mortensen i Forhøret først den Forklaring, at den var paa Dansk, og dens Indhold var, at naar han læste i den de Stykker, som handlede om Igenvisning, saa skulde de komme, som havde frastjaalet nogen deres Tøj, ligesaa var der andre Stykker i samme Bog, som indeholdt, at om nogen havde forhekset Mennesker eller Høvder, saa kunde han læse i denne Bog saaledes, at de skulde komme til dem, som havde lidt Skade, og bekende deres Forseelse, ligesaa var i samme Bog anført, hvordan han kunde gøre Raad for, at ingen Troldfolk derefter kunde gøre nogen Skade. Men siden tilstod Natmanden, at denne hans Forklaring var falsk, og at han ikke kunde gøre nogen Kogleri eller Igenvisning efter Bogen, det var en gammel Bog, som han ikke vidste at forklare enten hvad Sprog eller Indhold den var af, og han brugte den til den Ende, at han vilde indbilde Folk, at han forstod at kogle og vise igen; han havde i sin Tid fundet den i Forældrenes Hus i Sjørring, og den havde siden fulgt ham, indtil han blev

³ St. Hansblus.

⁴ 4 Rigsdaler = 6 Sletdaler = 13 Kroner.

arresteret i Nykøbing, da han havde kastet den i Aaen udenfor Tinghuset.

Peder Jepsen af Gammelby vidnede edelig efter Loven, at medens han tjente i Skyum Præstegaard, var trende deres Plage syge, og da de ikke vilde blive bedre, sagde Præstekonen til ham: I faar at rejse til Hassing til Natmanden og forhøre, om han ikke ved Raad derfor. Han rejste da til Anders Natmand og berettede, at hans Hosbond havde trende syge Plage, og spurgte, om han vidste noget Raad dertil. Natmanden spurgte: Hvad mon der gaar af dem? Han svarede, han vidste det ikke. Saa sagde Natmanden: Gak i Byen en Times Tid, saa skal jeg fly Eder det at vide. En Times Tid efter kom Natmanden til ham inde til Karen Kroerkones i Hassing, de gik saa begge udenfor, og Natmanden sagde da, at der var Galskab derved, det var Skarnsfolk, der havde Skyld deri, han kunde nok sige Raad derfor, men han vidste ikke, om han turde gøre det for saadanne Folk. Men da Vidnet forsikrede, at Præsten ikke skulde faa det at vide, lovede han at komme og kom ogsaa snart efter en Eftermiddag og sagde, at det var en Kælling fra Skyum, som havde forgjort de syge Plage, nu vilde han først til Tøttrup, saa vilde han komme igen om Aftenen og lade hende komme til Ladedøren. Omtrent Klokken 12 kom han til Vidnet ved Laden og sagde: Nu kommer hun straks, hvilket Vidnet gik ind og berettede Præstekonen, som saa gik med ham ud for at se dette. De gik tilligemed Natmanden ind i Laden og tillukkede Døren. Lidt efter kom der et Menneske og slog stærkt paa Ladedøren. Lad den kuns staa lidt, sagde Natmanden. Da det atter bankede, gik Natmanden til Døren og spurgte: Hvem er der? En sølle Stakkel, blev der svaret. Hvad vil I, sagde Natmanden, efter at Døren var oplukket. Hun svarede, at hun vilde tale ved Mor, hun var den, som havde gjort hendes Hoved ondt. Hvorfor har I gjort det, sagde Natmanden. Fordi I havde for meget, svarede Mennesket. Derpaa spurgte Præstekonen, som saa ud af Ladedøren, Vidnet, om han kunde kende dette Menneske, hvortil han svarede Nej. Hun spurgte saa Natmanden, hvem det var. Kender I den ikke, svarede han. Nej, sagde hun, det er ikke Karen Feldbereder. Jo, det er, sagde han. Er det vist, sagde hun, hvortil Natmanden atter svarede ja. Saa begærede dette Menneske at maatte gaa bort igen, hun skulde ingen Fortræd gøre hende mere. Og da Natmanden bad for den, at hun skulde lade den løbe, thi den kunde sagt ikke staa længe, førend den styrtede, sagde Præstekonen, den maatte gaa bort, hvorpaa den for ud af den norderste Port. Men dette passerede i indeværende Aar ved St. Pedersdags⁵) Tid.

Michel Christensen af Villerslev vidnede edelig efter en af ham selv oplæst skriftlig Seddel saaledes: Aar 1734 ved Santhansdags tid blev een min Kov syg, som varede noget hen, søgte Raad hos mange mennesker, hvilche iche syntes, det var ret fat med den, og som Maren Bach her i byen kort til foren havde en Kov, som og var syg, talte jeg med hende, om hun kunde vide og sige mig nogen Raad og hvad hun syntes der om, hun sagde som andre, det var iche ret fat med Koven, noget der efter kom hun til mig og spurgte, om Koven iche var bleven bedre, hvor til ieg

svarede ney, da sagde hun, at hun mente, at Natmanden i Hassing kunde vide, hvad den skade, thi hand havde kiendt hende Raad til hendes Kov. Saa talte ieg med Anders Natmand her i Villerslef bye der om, som svarede mig, hand kunde Intet sige der om, før hand fick Koven at see. Saa fick hand dend at see, da sagde hand, det er iche ret fat med dend, andre folch haver skyld der udi, dend er værre faren end Maren Bachs Kov, thi dend har haft det saa lenge, lad Een komme til mig i morgen, saa skal I faae noget at komme i dend, hvilchet og skeede, og lille Michel Skræder hente mig det hos Natmanden, men hialp Intet. Atter spurte ieg Maren Bach, hvad Natmanden gjorde ved hendes Kov, hun svarede, at hand slet Intet gjorde ved dend, thi onde mennisker havde skyld der udi, og Natmanden lod hende see dends skade mand, som hun talte med ved hendes dør, og sagde hun, at hun kunde kiende hendes Kov blev bedre før tredie dag der efter. Saa sente ieg bud til Anders Natmand, at Koven var bleven verre end til foren, han kom til mig og sagde, der er Een her i byen, som har ladet Koven forgiøre ved En anden uden byen, saa sagte ieg Kand I lade mig see min skade mand, som I har gjort hos Maren Bach, da sagde han Ja, det skal skee. Ieg begierede der hos, at det maatte skee om dagen, hvor til hand sagde ney, en aften eller toe der efter skulde det skee, og da kom hand til mig en aften, lidet ud paa natten kom der Een og bankkede hart paa min dør 2 a 3 gange, da det var skeed, gick ieg til døren og spurte hvem bankker, mig blev svaret En fattig fremmet Kone af en anden Sogn, saa spurte ieg, hvad hun vilde, mig blev svaret Ieg er skyldig Eders Kov er saa vog. Saa opluchte ieg døren og saae der uden for en hesselig menniske i qvinde klæder, hvis dragt ieg iche kand gjøre nogen forklaring om, saa som det var mørck, og var sammes tale og udmælle gandske huel som det maatte voren en mands Persohn. Ieg spurte dend ad, hvor hun havde hiemme, svarede i Staxtrup. Ieg spurte, hvis Kone hun var, svarede, hun vilde iche ovenbahre hendes mand. Ieg spurte, hvor for hun havde gjort det, svarede, mand lader sig overtale til meget, ieg spurte, af hvem hun havde ladet sig overtale, hun sagde af en Kone her i Villerslef bye. Jeg spurte hvem er dend Kone, svarede det maa ieg iche sige, men giv mig det til for Guds skyld og lad mig gaa igien. Ieg spurte atter, hvem dend Kone var, svarede, det var Een nør i byen, nock spurte ieg om det samme, hun svarede, at dend var norden til Svalgaard. Derpaa bad hun igien, ieg ville give hende det til for Guds skyld, da sagde ieg hendt mig dend Kone, som det har ladet gjøre, saa skal ieg give Eder det til, hun svarede ney det kunde hun iche, men bad igien, ieg skulde til give hende det, ieg svarede skaf mig min Kov til Pas igien, saa vil ieg give dig det til, hun svarede, det kunde hun iche, mens sagde Koven bedres vel. Ieg spurte, om de havde meere ondt i sinde med mig, som havde ladet gjøre det, hun svarede Ja, om de kunde faae magt; begierede atter ieg ville til give hende, det hun kunde komme hiem, før det blev dag. Saa lod ieg hende fare. Og gav ieg Natmanden der for Een Rixdaller. Kort der efter døde Koven. Ieg sente bud til Natmanden, som kom og tog huden af den, og saa i tvende mænds nerværelse lod Koven opskierre, hvor der udi da fantes en stor grøde, som ieg da syntes var Aarsag til Kovens død, og da det var skeed, befant ieg, at alt det andet var

⁵ 22. Februar.

Narrerie, løgn og bedragerie. Hvad sig Jens Jensen Møller angaar ved ieg Intet at vidne om, uden det ieg har hørt hand skal have efter fult Natmanden, og at han efter folches Sigelse har været en Løsgjengere og berøgtet for tyverie.

Vidneforhøret varede samfulde tre Dage og bragte et langt Synderegister for Dagen, ”saa megen Ugudelighed, Tyveri, Løgn og Bedrageri med videre, som vel ikke i Christenheden før er hørt”. Blandt andet havde de to Kompaner ogsaa en Nat i Nørhedegaard stjaalt 24 Alen Vadmel, som blev lagt i et Skrin og nedgravet ved Natmandens Hus i Hassing. Den, der havde tilskyndet og givet dem Anvisning paa dette Tyveri og ogsaa fulgte med dem paa den natlige Udflugt, var Jens Jensens Kones Moder *Anne Barrøgel*, ”der fra Barnsben havde været en general berygtet Tyv”. Ved sidst afvigte Michaeli Tid havde de paa Thisted Marked truffet Niels Natmand og Kone fra Sennels og aftalte da imellem sig, at Jens Jensen skulde blive i Thisted for at passe paa, at de to blev i Byen, medens Anders Mortensen og Anne Barrøgel red til Sennels, hvor de brød ind i Natmandshuset og stjal 20 Alen Lærred.

Arrestanterne var tilstede ved Forhøret, og Anders Mortensen tilstod straks villig, hvad der blev vidnet paa ham, derimod søgte han at dække over sin Kammerat, idet han erklærede, at han ikke vidste, hvem de Troldkvinder var, som bar Tyvekosterne tilbage eller kom og tilstod at have forgjort Folk eller Høvder. Jens Jensen paa sin Side nægtede standhaftigt alt og ”blev stadig ved sit Mundheld, at han intet havde gjort”. Omsider maatte han dog bekende sin Meddelagtighed i Tyverierne, og at det var ham, der hele Tiden havde ageret Troldkone og derfor hver Gang havde faaet 2, 3 eller 4 Mark. Men nogle Dage efter Tilstaaelsen lykkedes det ham at undvige fra sin Arrest.

Efter hans Flugt blev der indrettet et sikrere Arresthus i Vibestoft og Anders Mortensen og Anne Barrøgel indsat der. De bevogtedes Dag og Nat af et 3 Mands Vagthold og var Dag og Nat lænkede baade paa Hænder og Fødder, kun blev Haandjernene taget af den ene Haand, naar de skulde spise, eller det ellers var fornødent. Nøglerne til Haandjernene blev af Vagten hver Aften bragt til Fogden paa Irup og hentet igen om Morgenen. Man skulde da tro, at de to Arrestanter var vel forvarede. ”Men da Anders Natmand fra Lørdag Middag den 27. August og stedse til Søndag Aften klagede over indvortes Smerte og Pine og meget indstændig begærede af Vagten, at han maatte løses fra Fængslet af Hænderne, saa at Laasene kunde blive aabne den Stund Nøglen blev bragt til Irup, saa syntes Peder Mon, at det var Synd at nægte ham det paa saadan hans vemodig Klagemaal, og derpaa lod Vagten Haandjernene blive liggende paa Bordet og Laasene aabne derhos den Tid Peder Mon gik til Irup med Nøglerne”! Efter Peder Mons Bortgang sprang Anders Mortensen pludselig fra de to Vagtmænd og ud af Døren, og skønt de straks løb efter ham, kunde de intetsteds opdage ham. Hvordan han havde kunnet befri sig for Fodjernene, som de fandt ved Østerenden af Huset, var dem en ufattelig Gaade. Men borte var han.

Efter at de to undvegne Forbrydere i Oktober var efterlyst paa Tinge uden Resultat, blev den 15. December saaledes afsagt Dom: Vel forklarer de ved Sønder og Nør herreder paa Morsøe dend 23 Majj og 20 Junij indeværende aar førte tings vidner og dend her ved Retten dend 4 Augustii nest efter samt Anders Mortensen Natmands d. 6 dito egen tilstaaelse, at hand og Jens Jensen Møller af Hassing haver øved falschheds igien viisning med meere, men det siden er befunden af deres egen frie villig uden baand og fængsel gjorde bekiendelse, at de udi slige Konster iche har været erfahrne⁶), men allene brugt det for at besnige og bestiele folch, som deres og de andre arrestanters bekiendelse viidere udførlig melder: Thi seer ieg og mine tiltagne med Doms mænd efter dessens beskaffenhed iche rettere her udi at Kiende og Dømme end Anders Mortensen Natmand og Jens Jensen Møller, der saa mange gange haver øved Smaa tyverie og undvigst deres arrest, Joe bør og pligtig er at lide, hvor de maatte findes og treffes, dend Straf Kongl: Mayts: allernaadigste Lous 6 Bogs 17 Capit: 35 Art: dicterer nemlig at Kagstryges og brendes med Tyvs mærche i deres Pander, og der efter forskickes til Bremmerholm at gaa i Jern og arbeide deres Lifs tiid. Anne Christensdaatter Barrøgel, der fornemmelig trende gange har været i Tyveriet, bør at liide efter Lovens foregaaende 34te Articull, som er at stryges til Kagen og brendes paa hendes Pande, og der efter Landet strax at være forviist. Natmandens Hustru Bodild Andersdaatter, der vel har tilstaaet at have nedgravet det staaene Vadmel, men ellers iche efter førte beviiser har ret synderlig haft med Tyveried at bestille eller der udi været deelagtig, bør dog for ovenmelte Vadmels nedgravelse at forviises Landet.

Jens Jensen Møller undslap Retfærdighedens Haand. To Aar efter det her berettede kom han engang ved Nattetide til sin Kone i Hassing og søgte at overtale hende til at rømme bort med ham, men da hun ikke vilde følge ham, flygtede han igen ene den følgende Nat, og siden hørtes intet til ham. Anders Mortensen derimod blev paany grebet og maatte brændemærket gaa i Jern paa Bremerholm sin Livstid.

(Historisk Årbog for Thisted amt 1940, side 317-331)

⁶ d. v. s. de kunde ikke dømmes efter Lovens 6-1-12: Dersom nogen befindis med Segnen, Manen, Maalen, Igienviisning at omgaaes, og i saadane mistænkte Konster kyndige og forfarne at være, og dem øve og bruge, da skulle de have forbrudt deris Boeslod, og rømme Kongens Riger og Lande.